

**Sprawozdanie
z egzaminu maturalnego 2015**

WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE

Wiedza o społeczeństwie

Opracowanie

dr hab. Piotr Załęski (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Maciej Młynarczyk (Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Poznaniu)

Redakcja

dr Wioletta Kozak (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Opracowanie techniczne

Bartosz Kowalewski (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Współpraca

Beata Dobrosielska (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Agata Wiśniewska (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Wydziały Badań i Analiz okręgowych komisji egzaminacyjnych

Wiedza o społeczeństwie – formuła od roku 2015

Poziom rozszerzony

1. Opis arkusza

Arkusz egzaminacyjny z wiedzy o społeczeństwie składał się z 40 zadań, w tym z 12 zadań zamkniętych (wyboru wielokrotnego, prawda/fałsz). Każde z zadań składało się wyłącznie z jednego polecenia. Zadania 10–11, 15–17, 21–23, 29–30, 35–36 oraz 38–39 tworzyły wiązki do tego samego materiału źródłowego. Każde z zadań sprawdzało umiejętności w obszarze wymagań ogólnych: wykorzystanie i tworzenie informacji. Dwa zadania weryfikowały wyłącznie ten obszar, dwa obszary – 29 zadań, trzy obszary – 5 zadań i jedno z wypracowań, cztery obszary – trzy zadania i dwa pozostałe wypracowania. W związku z powyższym wybrano do każdego zadania jedno wymaganie ogólne, realizowane w największym stopniu. *Wykorzystanie i tworzenie informacji* (I) to wymaganie, które spełniają we wskazanym stopniu zadania: 2., 3., 9., 11., 12., 18., 19., 36., 38. i 40. (łącznie 22 punkty); *Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów* (II) – zadania: 1., 4., 5., 6. i 13. (łącznie 6 punktów); *Współdziałanie w sprawach publicznych* (III) – zadania: 8. i 31. (łącznie 4 punkty); *Znajomość zasad i procedur demokracji* (IV) – zadania: 14., 15., 16., 21., 22., 23. i 24. (łącznie 8 punktów); *Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej* (V) – zadania: 7., 17., 20., 25., 26., 27., 28. i 30. (łącznie 10 punktów); *Rozumienie zasad gospodarki rynkowej* (VI – III etap) – zadania: 10. i 33. (łącznie 2 punkty); *Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony* (VI – IV etap, zakres podstawowy) – zadania 29. i 32. (łącznie 2 punkty); *Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie* (VI – IV etap, zakres rozszerzony) – zadania: 34., 35., 37. i 39. (łącznie 6 punktów). Za rozwiązanie wszystkich zadań zdający mógł otrzymać maksymalnie 60 punktów, w tym: 12 punktów za zadania zamknięte, 36 punktów za zadania otwarte (krótkiej odpowiedzi i z luką) oraz 12 punktów za wypracowanie.

2. Dane dotyczące populacji zdających

Tabela 1. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym*

Liczba zdających		
Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym	ogółem	2 299
	ze szkół na wsi	162
	ze szkół w miastach do 20 tys. mieszkańców	455
	ze szkół w miastach od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców	1 162
	ze szkół w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców	520
	ze szkół publicznych	2 124
	ze szkół niepublicznych	175
	kobiety	1 585
	mężczyźni	714
	bez dysleksji rozwojowej	2 172
	z dysleksją rozwojową	127

* Dane w tabeli dotyczą tegorocznych absolwentów.

Z egzaminu zwolniono 2 uczniów – finalistów Olimpiady Wiedzy o Polsce i Świecie Współczesnym.

Tabela 2. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach dostosowanych

Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach dostosowanych	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	1
	słabowidzący	1
	niewidomi	0
	słabosłyszący	0
	nieśłyszący	0
	ogółem	2

3. Przebieg egzaminu

Tabela 3. Informacje dotyczące przebiegu egzaminu

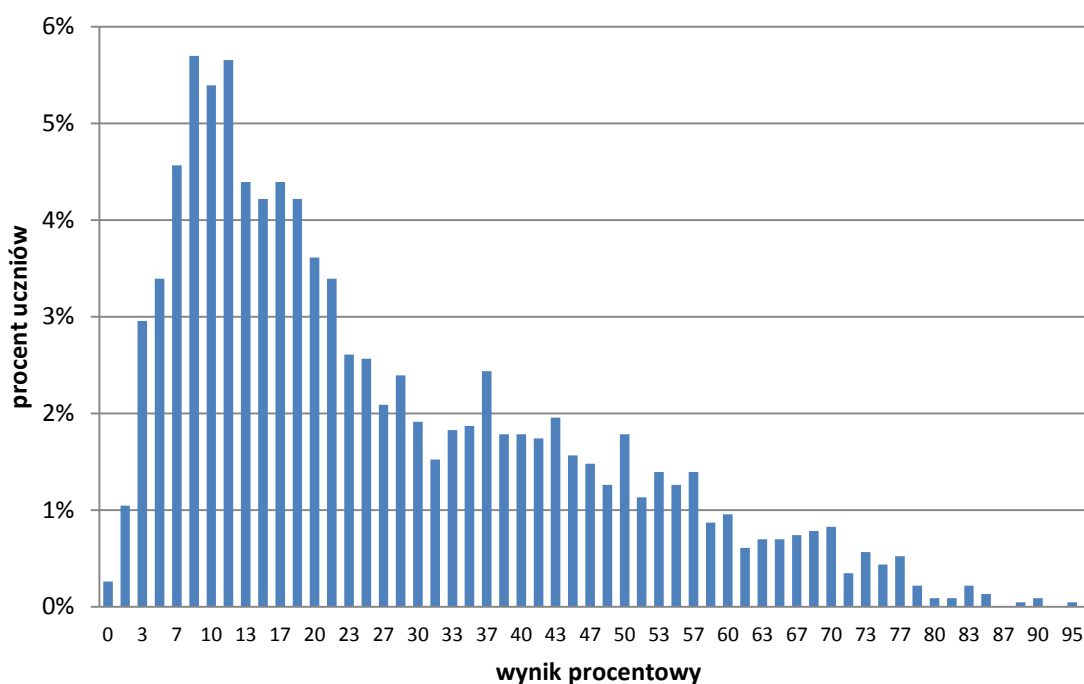
Termin egzaminu		8 maja	
Czas trwania egzaminu		180 minut	
Liczba szkół		152	
Liczba zespołów egzaminatorów		3	
Liczba egzaminatorów		59	
Liczba obserwatorów ¹ (§ 143)*		0	
Liczba unieważnień ¹	w przypadku:		
	§99 ust.1	stwierdzenia niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
		wniesienia lub korzystania przez zdającego w sali egzaminacyjnej z urządzenia telekomunikacyjnego	0
		zakłócenia przez ucznia prawidłowego przebiegu części egzaminu w sposób utrudniający pracę pozostałym zdającym	0
	§99 ust.2	stwierdzenia podczas sprawdzania pracy niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	
§ 146 ust. 3	stwierdzenia naruszenia przepisów dotyczących przeprowadzenia egzaminu	0	
Liczba wglądów ¹ (§ 107)*		9	

* Dane dotyczą poziomu rozszerzonego „nowej formuły” i „starej formuły” łącznie.

¹Na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. nr 83, poz. 562, ze zm.)

4. Podstawowe dane statystyczne

Wyniki zdających

Wykres 1. Rozkład wyników zdających

Tabela 4. Wyniki zdających – parametry statystyczne*

Liczba zdających	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
2 299	0	100	22	8	27	19

* Dane dotyczą wszystkich tegorocznych absolwentów.

Poziom wykonania zadań

Tabela 5. Poziom wykonania zadań

Nr zad.	Wymaganie ogólne	Wymaganie szczegółowe	Poziom wykonania zadania (%)
1.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.	1. Życie zbiorowe i jego reguły. Zdający: 2) podaje przykłady norm i instytucji społecznych; charakteryzuje ich funkcje w życiu społecznym. 2. Socjalizacja i kontrola społeczna. Zdający: 2) opisuje przejawy kontroli społecznej w życiu codziennym.	36
2.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.	1. Życie zbiorowe i jego reguły. Zdający: 1) charakteryzuje wybrane zbiorowości, społeczności, wspólnoty, społeczeństwa, ze względu na obowiązujące w ich reguły i więzi. 3. Grupa społeczna. Zdający: 2) omawia na przykładach różne rodzaje grup i wyjaśnia funkcjonowanie wskazanej grupy.	24
3.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.	4. Struktura społeczna. Zdający: 1) opisuje strukturę klasowo-warstwową polskiego społeczeństwa i swojej społeczności lokalnej; 3) podaje przykłady i wyjaśnia uwarunkowania pionowej i poziomej ruchliwości społecznej.	49
4.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.	4. Struktura społeczna. Zdający: 3) podaje przykłady i wyjaśnia uwarunkowania pionowej i poziomej ruchliwości społecznej; 5) charakteryzuje wybrane problemy życia społecznego w Polsce (w tym sytuację młodych ludzi); rozważa możliwości ich rozwiązania.	39
5.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.	4. Struktura społeczna. Zdający: 5) charakteryzuje wybrane problemy życia społecznego w Polsce (w tym sytuację młodych ludzi); rozważa możliwości ich rozwiązania.	39
6.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.	4. Struktura społeczna. Zdający: 1) opisuje strukturę klasowo-warstwową polskiego społeczeństwa i swojej społeczności lokalnej.	26
7.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	12. Społeczeństwo obywatelskie. Zdający: 6) przedstawia zasady zakładania i funkcjonowania stowarzyszeń, fundacji i organizacji pożytku publicznego w Polsce. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.	50
8.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. III. Współdziałanie w sprawach	12. Społeczeństwo obywatelskie. Zdający: 6) przedstawia zasady zakładania i funkcjonowania stowarzyszeń, fundacji i organizacji pożytku publicznego w Polsce.	35

	publicznych. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.		
9.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.	12. Społeczeństwo obywatelskie. Zdający: 3) wyjaśnia, jak powstaje i jakie znaczenie dla społeczeństwa obywatelskiego ma kapitał społeczny (zaufanie, sieci współpracy i system efektywnych norm).	25
10.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI (III etap). Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.	4. Struktura społeczna. Zdający: 5) charakteryzuje wybrane problemy życia społecznego w Polsce (w tym sytuację młodych ludzi); rozważa możliwości ich rozwiązania. (III etap) 30. Wybór szkoły i zawodu. Zdający: 4) wskazuje główne przyczyny bezrobocia w swojej miejscowości, regionie i Polsce; ocenia jego skutki.	14
11.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.	4. Struktura społeczna. Zdający: 5) charakteryzuje wybrane problemy życia społecznego w Polsce (w tym sytuację młodych ludzi); rozważa możliwości ich rozwiązania. (III etap) 30. Wybór szkoły i zawodu. Zdający: 4) wskazuje główne przyczyny bezrobocia w swojej miejscowości, regionie i Polsce; ocenia jego skutki.	31
12.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.	6. Naród, ojczyzna i mniejszości narodowe. Zdający: 4) charakteryzuje mniejszości narodowe, etniczne i grupy imigrantów żyjące w Polsce (liczebność, historia, kultura, religia itp.); wymienia prawa, które im przysługują. (III etap) 8. Naród i mniejszości narodowe. Zdający: 3) wymienia mniejszości narodowe i etniczne oraz grupy migrantów (w tym uchodźców) żyjące obecnie w Polsce i przedstawia przysługujące im prawa; na podstawie samodzielnie zebranych materiałów charakteryzuje jedną z tych grup (jej historię, kulturę, obecną sytuację).	36
13.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.	7. Procesy narodowościowe i społeczne we współczesnym świecie. Zdający: 5) omawia przyczyny i skutki konfliktów społecznych w państwach Afryki, Azji, Ameryki Południowej i Środkowej. 40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Zdający: 5) wskazuje i wyjaśnia przyczyny konfliktów zbrojnych we współczesnym świecie. (III etap) 22. Współpraca i konflikty międzynarodowe. Zdający: 2) wskazuje na mapie miejsca najpoważniejszych konfliktów międzynarodowych; omawia przebieg i próby rozwiązania jednego z nich.	10
14.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.	18. Instytucja państwa. Zdający: 3) opisuje najważniejsze teorie genezy państwa (Arystotelesa, teistyczna, umowy społecznej, podboju, marksistowska).	25

15.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.	12. Społeczeństwo obywatelskie. Zdający: 4) opisuje formy aktywności obywateli w ramach społeczności lokalnej, regionu, państwa oraz na poziomie globalnym; w miarę możliwości uczestniczy w wybranym działaniu. 15. Demokracja – zasady i procedury. Zdający: 6) wyjaśnia, czym jest referendum; rozważa, jak we współczesnym państwie można realizować inne formy demokracji bezpośredniej. (III etap) 5. Udział obywateli w życiu publicznym. Zdający: 4) wyjaśnia, podając przykłady, jak obywatele mogą wpływać na decyzje władz na poziomie lokalnym, krajowym, europejskim i światowym.	21
16.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.	12. Społeczeństwo obywatelskie. Zdający: 4) opisuje formy aktywności obywateli w ramach społeczności lokalnej, regionu, państwa oraz na poziomie globalnym; w miarę możliwości uczestniczy w wybranym działaniu. 15. Demokracja – zasady i procedury. Zdający: 6) wyjaśnia, czym jest referendum; rozważa, jak we współczesnym państwie można realizować inne formy demokracji bezpośredniej. (III etap) 5. Udział obywateli w życiu publicznym. Zdający: 4) wyjaśnia, podając przykłady, jak obywatele mogą wpływać na decyzje władz na poziomie lokalnym, krajowym, europejskim i światowym.	46
17.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	12. Społeczeństwo obywatelskie. Zdający: 4) opisuje formy aktywności obywateli w ramach społeczności lokalnej, regionu, państwa oraz na poziomie globalnym; w miarę możliwości uczestniczy w wybranym działaniu. 15. Demokracja – zasady i procedury. Zdający: 6) wyjaśnia, czym jest referendum; rozważa, jak we współczesnym państwie można realizować inne formy demokracji bezpośredniej. (III etap) 5. Udział obywateli w życiu publicznym. Zdający: 4) wyjaśnia, podając przykłady, jak obywatele mogą wpływać na decyzje władz na poziomie lokalnym, krajowym, europejskim i światowym.	16
18.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.	18. Instytucja państwa. Zdający: 2) charakteryzuje zjawisko legitymizacji władzy, odnosząc teorię Maxa Webera do historycznych i współczesnych przykładów.	21
19.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.	16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne. Zdający: 6) charakteryzuje najważniejsze współczesne doktryny polityczne (chrześcijańska demokracja, konserwatyzm, liberalizm, nacjonalizm, socjaldemokracja, socjalizm).	31
20.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne. Zdający: 7) przeprowadza krytyczną analizę programów i innych materiałów wyborczych partii politycznych, ze względu na zawartość merytoryczną i formę przekazu. (III etap) 7. Wyborcy i wybory. Zdający: 4) krytycznie analizuje ulotki, hasła i spoty wyborcze.	21
21.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur	15. Demokracja – zasady i procedury. Zdający: 5) wyjaśnia, jak są przeprowadzane i jaką rolę odgrywają wybory we współczesnej demokracji. 17. Systemy partyjne. Zdający: 4) opisuje podstawowe zasady ordynacji większościowej	18

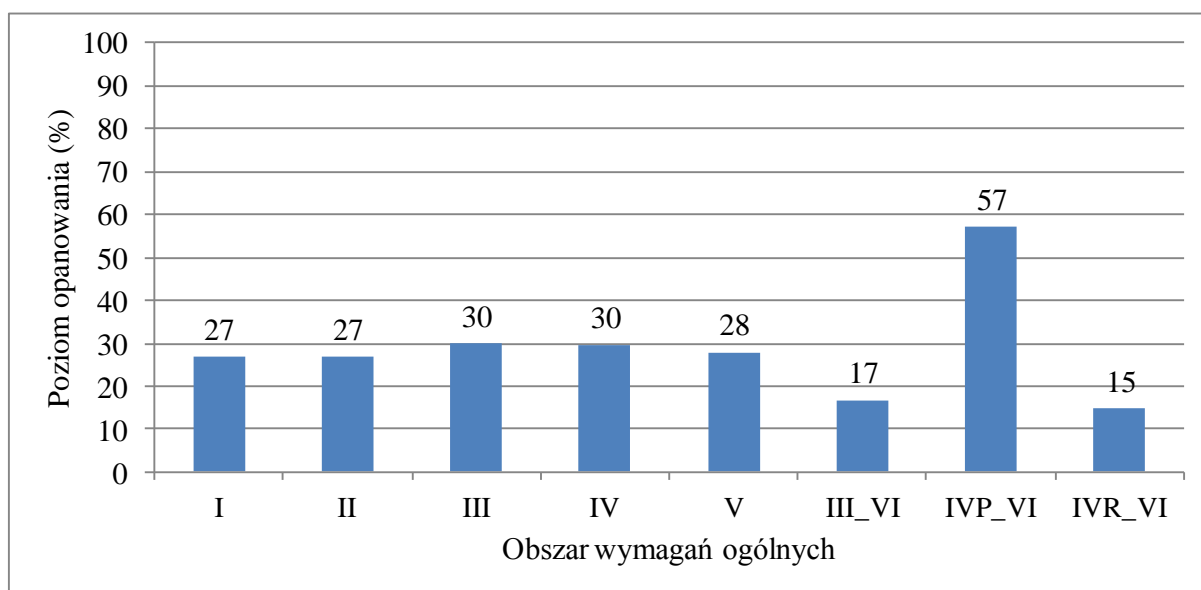
	demokracji.	i proporcjonalnej w powiązaniu z systemem dwupartyjnym i wielopartyjnym.	
22.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.	15. Demokracja – zasady i procedury. Zdający: 5) wyjaśnia, jak są przeprowadzane i jaką rolę odgrywają wybory we współczesnej demokracji. 17. Systemy partyjne. Zdający: 4) opisuje podstawowe zasady ordynacji większościowej i proporcjonalnej w powiązaniu z systemem dwupartyjnym i wielopartyjnym.	25
23.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.	17. Systemy partyjne. Zdający: 1) charakteryzuje system monopartyjny, dwupartyjny i wielopartyjny. (III etap) 12. System wyborczy i partyjny. Zdający: 2) wskazuje, odwołując się do wybranych przykładów, różnice między systemem dwupartyjnym a systemem wielopartyjnym.	32
24.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.	21. Władza wykonawcza w państwie demokratycznym. Zdający: 1) wyjaśnia, jaką rolę we współczesnych państwach może pełnić głowa państwa; podaje przykłady urzędujących głów państw (monarchów i prezydentów).	35
25.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	26. Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 1) przedstawia konstytucyjne procedury powoływania i odwoływania rządu, zmiany rządu i zmiany ministrów.	26
26.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	24. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 3) podaje przykłady stosowania w procedurze legislacyjnej polskiego parlamentu większości zwykłej, bezwzględnej i kwalifikowanej. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.	31
27.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	31. Sądy i Trybunały. Zdający: 1) przedstawia sposób powoływania i zadania Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu; 3) przedstawia strukturę sądownictwa w Polsce i wyjaśnia, jaką rolę odgrywają w niej Sąd Najwyższy i Krajowa Rada Sądownictwa. (III etap) 15. Władza sądownicza. Zdający: 1) przedstawia organy władzy sądowniczej, zasady, wedle których działają sądy (niezawisłość, dwuinstancyjność) i przykłady spraw, którymi się zajmują; 2) wyjaśnia, czym zajmuje się Trybunał Konstytucyjny i Trybunał Stanu.	16
28.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	33. Prawo karne. Zdający: 1) stosuje w analizie przypadku podstawowe pojęcia i zasady prawa karnego (odpowiedzialność karna, przestępstwo a wykroczenie, zbrodnia i występki, zasada domniemania niewinności). (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.	66
29.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie	9. Współczesne spory światopoglądowe. Zdający: 3) uzasadnia traktowanie kary jako odpłaty lub jako sposobu resocjalizacji; formułuje własne stanowisko w tej sprawie. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 2) wymienia podstawowe zasady prawa (prawo nie działa	48

	<p>problemów. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. VI (IV etap zakres podst.). Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.</p>	<p>wstecz, domniemanie niewinności, nie ma winy bez prawa, nieznajomość prawa szkodzi) i wyjaśnia konsekwencje ich łamania.</p>	
30.	<p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.</p>	<p>33. Prawo karne. Zdający: 3) przedstawia kary i środki karne obowiązujące w polskim prawie oraz prawa przysługujące ofierze, oskarżonemu i świadkowi. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 4) wyjaśnia różnice między prawem cywilnym, karnym i administracyjnym; wskazuje, w jakim kodeksie można znaleźć przepisy dotyczące konkretnej sprawy.</p>	10
31.	<p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. III. Współdziałanie w sprawach publicznych. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.</p>	<p>35. Obywatel wobec prawa. Zdający: 3) pisze fikcyjny pozew w sprawie cywilnej, zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa i odwołanie od decyzji administracyjnej (według wzorów). (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 6) przedstawia uczestników i przebieg procesu sądowego: cywilnego i karnego; uzasadnia znaczenie mediacji; 8) pisze pozew w wybranej sprawie cywilnej i zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa (według wzoru).</p>	28
32.	<p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI (IV etap zakres podst.). Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.</p>	<p>38. Światowy i europejski system ochrony praw człowieka. Zdający: 7) opisuje i ocenia działania wybranych organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka. (IV etap zakres podst.) 6. Ochrona praw i wolności. Zdający: 4) przedstawia na przykładach działania podejmowane przez ludzi i organizacje pozarządowe broniące praw człowieka; w miarę swoich możliwości włącza się w wybrane działania (np. podpisuje apel, prowadzi zbiórkę darów).</p>	66
33.	<p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. VI (III etap). Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.</p>	<p>(III etap) 28. Gospodarka w skali państwa. Zdający: 3) przedstawia główne rodzaje podatków w Polsce (PIT, VAT, CIT) i oblicza wysokość podatku PIT na podstawie konkretnych danych.</p>	19
34.	<p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.</p>	<p>42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Zdający: 2) opisuje cele i metody działania ONZ oraz kompetencje jej organów (Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, Rada Gospodarcza i Społeczna). (III etap) 22. Współpraca i konflikty międzynarodowe. Zdający: 1) wyjaśnia, czym zajmuje się ONZ, jej najważniejsze organy (Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny) i wybrane organizacje międzynarodowe.</p>	18
35.	<p>I. Wykorzystanie i tworzenie</p>	<p>39. Polska polityka zagraniczna. Zdający: 2) charakteryzuje główne kierunki polskiej polityki</p>	12

	informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.	zagranicznej po 1989 r. i sposoby jej prowadzenia (na wybranych przykładach); 3) wyjaśnia, jaki wpływ na polską politykę zagraniczną ma członkostwo w Unii Europejskiej. (III etap) 19. Relacje Polski z innymi państwami. Zdający: 1) przedstawia najważniejsze kierunki polskiej polityki zagranicznej (stosunki z państwami Unii Europejskiej i Stanami Zjednoczonymi, relacje z sąsiadami).	
36.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.	13. Opinia publiczna. Zdający: 3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej. (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Zdający: 4) uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej.	42
37.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.	43. Integracja europejska. Zdający: 1) omawia genezę i przebieg integracji europejskiej (cele, główne dokumenty i instytucje, politycy, fazy integracji); 3) charakteryzuje sposób powoływania, działania i najważniejsze kompetencje instytucji Unii Europejskiej (Rada Unii Europejskiej, Parlament Europejski, Komisja Europejska, Rada Europejska, Trybunał Sprawiedliwości, Europejski Trybunał Obrachunkowy, Europejski Bank Centralny); 4) wyjaśnia, jak tworzone jest prawo unijne, oraz wymienia najważniejsze postanowienia traktatów obowiązujących w Unii Europejskiej. (III etap) 20. Integracja europejska. Zdający: 1) przedstawia cele i etapy integracji europejskiej (traktaty rzymskie, traktaty z Maastricht, Nicei, Lizbony); 2) wyjaśnia, czym zajmują się najważniejsze instytucje Unii Europejskiej (Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, Parlament Europejski, Komisja Europejska).	12
38.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.	14. Środki masowego przekazu. Zdający: 7) krytycznie analizuje przekazy medialne, oceniając ich wiarygodność i bezstronność oraz odróżniając informacje od komentarzy. (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Zdający: 3) wyszukuje w mediach wiadomości na wskazany temat; wskazuje różnice między przekazami i odróżnia informacje od komentarzy; krytycznie analizuje przekaz reklamowy.	46
39.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.	40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Zdający: 4) przedstawia na przykładach wzajemne zależności pomiędzy państwami biednymi i bogatymi w polityce, ekonomii, kulturze i ekologii. (III etap) 23. Problemy współczesnego świata. Zdający: 3) wyjaśnia, odwołując się do przykładów, na czym polega globalizacja w sferze kultury, gospodarki i polityki; ocenia jej skutki.	17
40.1.	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. IV. Znajomość zasad	19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Zdający: 1) podaje cechy charakterystyczne różnych modeli ustrojowych państw demokratycznych; wyjaśnia, jaki model funkcjonuje w Polsce; 2) charakteryzuje krótko ustroje polityczne Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji, Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii, Włoch i Rosji, na podstawie samodzielnie zebranych informacji.	22

	<p>i procedur demokracji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.</p>	<p>20. Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym. Zdający: 1) wymienia i ilustruje przykładami funkcje władzy ustawodawczej. 21. Władza wykonawcza w państwie demokratycznym. Zdający: 1) wyjaśnia, jaką rolę we współczesnych państwach może pełnić głowa państwa; podaje przykłady urzędujących głów państw (monarchów i prezydentów). 24. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 1) wymienia kompetencje Sejmu i Senatu w państwie i przedstawia znaczenie obu izb oraz Zgromadzenia Narodowego w systemie władz Rzeczypospolitej Polskiej. 25. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 1) określa główne kompetencje prezydenta w relacjach z parlamentem, rządem, władzą sądowniczą, a także sposób sprawowania władzy w zakresie bezpieczeństwa państwa i polityki zagranicznej. 26. Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 1) przedstawia konstytucyjne procedury powoływania i odwoływania rządu, zmiany rządu i zmiany ministrów. (III etap) 13. Władza ustawodawcza w Polsce. Zdający: 1) przedstawia zadania i zasady funkcjonowania polskiego parlamentu, w tym sposób tworzenia ustaw. (III etap) 14. Władza wykonawcza. Zdający: 1) wskazuje najważniejsze zadania Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i wyszukuje w środkach masowego przekazu informacje o działaniach urzędującego prezydenta; 2) wyjaśnia, jak powoływany jest i czym zajmuje się rząd polski; podaje nazwisko premiera, wyszukuje nazwiska ministrów i zadania wybranych ministerstw.</p>	
40.2.	<p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.</p>	<p>40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Zdający: 1) przedstawia podmioty oraz zasady prawa międzynarodowego (zasadę suwerenności, wzajemności, pacta sunt servanda); 2) charakteryzuje na przykładach najczęściej stosowane metody rozwiązywania sporów między państwami; 4) przedstawia na przykładach wzajemne zależności pomiędzy państwami biednymi i bogatymi w polityce, ekonomii, kulturze i ekologii. 41. Globalizacja współczesnego świata. Zdający: 2) ocenia rolę wybranych państw oraz instytucji o zasięgu globalnym (organizacji, korporacji, mediów) w procesach globalizacyjnych. 42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Zdający: 1) charakteryzuje przemiany, jakie nastąpiły w Europie i na świecie po upadku komunizmu. 44. Europa wśród światowych mocarstw. Zdający: 1) wskazuje możliwości odgrywania przez Unię Europejską roli światowego mocarstwa; 2) rozróżnia typy ładów światowych (jedno-, dwu- i wielobiegunowy), odwołując się do historii XX i XXI w.; 4) przedstawia na przykładach znaczenie supermocarstw i mocarstw regionalnych dla ładu światowego.</p>	
40.3.	<p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie</p>	<p>20. Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym. Zdający: 2) zarysowuje główne funkcje izby wyższej i niższej parlamentów w wybranych państwach (w Wielkiej Brytanii, Stanach Zjednoczonych, Niemczech); podaje przykłady</p>	

	<p>problemów. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.</p>	<p>państw z parlamentem jednoizbowym; 5) przedstawia procedurę tworzenia prawa przez parlament. 23. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 5) przedstawia procedurę zmiany Konstytucji. 24. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 3) podaje przykłady stosowania w procedurze legislacyjnej polskiego parlamentu większości zwykłej, bezwzględnej i kwalifikowanej; 4) wyjaśnia szczególnie charakter procedury uchwalania ustawy budżetowej. (III etap) 13. Władza ustawodawcza w Polsce. Zdający: 1) przedstawia zadania i zasady funkcjonowania polskiego parlamentu, w tym sposób tworzenia ustaw.</p>	
--	--	---	--

Wykres 2. Poziom wykonania zadań w obszarach wymagań ogólnych (według zadań spełniających dane wymaganie w największym stopniu)

Komentarz

Komentarz został opracowany na podstawie danych ogólnopolskich.

1. Analiza jakościowa zadań

Poziom rozwiązywalności zadań generalnie nie zależał od wymagania ogólnego, którego opanowanie w głównym stopniu sprawdzało dane zadanie. Średni poziom wykonania zadań sprawdzających wymagania ogólne I–V różnił się maksymalnie o 5 punktów procentowych (25–30%). Niepokojący jest nie tylko fakt względnie niskich rezultatów, ale i to, że najniższe z nich (25%) – w przypadku wskazanych wymagań ogólnych – dotyczyły zadań sprawdzających przede wszystkim kwestie wykorzystania i tworzenia informacji. Niemniej wniosek dotyczący tego, że najslabiej zdający rozwiązują zadania wymagające wykorzystania informacji nie jest trafny – w przypadku tego typu zadań poziom wykonania wyniósł 33%, a wskazany 25% rezultat jest wynikiem wysoce niezadowolającego wykonania wypracowania (18%), wymagającego umiejętności tworzenia informacji, ale i rzeczowej wiedzy z zakresu przedmiotu.

Jedynie w odniesieniu do VI wymagania ogólnego podstawy programowej można dostrzec znaczne zróżnicowanie rezultatów. Najwyższy poziom wykonania miały zadania sprawdzające umiejętności charakterystyczne dla tego celu na IV etapie edukacyjnym w zakresie podstawowym (*Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony*, poziom wykonania – 56%), zaś najniższy poziom – zadania dotyczące tego celu na IV etapie edukacyjnym w zakresie rozszerzonym (*Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie*, poziom wykonania – 14%). Także bardzo niski poziom wykonania (19%) charakteryzował zadania z zakresu działu gospodarczego, charakterystyczne wyłącznie dla VI wymagania ogólnego na III etapie edukacyjnym (*Rozumienie zasad gospodarki rynkowej*). Zróżnicowanie rezultatów w tym wymaganiu wskazuje na podstawową bolączkę zdających – niski poziom wiedzy i umiejętności charakterystycznych albo wyłącznie dla przedmiotu na poziomie rozszerzonym, albo przewidzianych wyłącznie jako zwieńczenie edukacji gimnazjalnej z przedmiotu. Jednocześnie relatywnie wysoki poziom wykonania zadań związanych z VI wymaganiem ogólnym na IV etapie edukacyjnym w zakresie podstawowym świadczy o względnie dobrym opanowaniu przez zdających umiejętności i wiedzy charakterystycznych dla tego zakresu.

Spośród zadań w arkuszu najłatwiejsze dla maturzystów było zadanie 28. (wykonało je poprawnie 65% zdających). Należało w nim wskazać nazwę kategorii, do której nie należy czyn zaprezentowany w podanym przepisie prawnym. Jeszcze dwa zadania z arkusza charakteryzowały się rozwiązywalnością powyżej 50% – są to zadania 29. i 32. W pierwszym z nich maturzyści na podstawie tekstu mieli rozstrzygnąć, czy w państwie prawa można przedłużyć wymiar kary pozbawienia wolności szczególnie niebezpiecznym przestępcom. W swoich odpowiedziach zdający często odwoływali się do zasady niedziałania prawa wstecz – *lex non retro agit* i wskazywali, że takie przedłużenie kary jest niedopuszczalne. Niepoprawne odpowiedzi wynikały czasem z niewłaściwego odwołania się maturzystów do prawodawstwa polskiego – zdający błędnie utożsamiali możliwość izolacji z przedłużeniem wymiaru kary. W zadaniu 32. trzech na pięciu zdających na podstawie opisu i zamieszczonego logo podało poprawną nazwę organizacji międzynarodowej – *Amnesty International*. Warto podkreślić, że wszystkie omawiane w tym akapicie zadania można umiejscowić w zakresie bloku prawnego.

Tematyka prawna okazała się – oprócz problematyki socjologicznej – najmniej trudna dla zdających. Zadania z jej zakresu oraz takie, w których tematyka ta dominowała, uzyskały średnio 35% poziom wykonania (w przedziale 9–65%). Z kolei średni poziom wykonania zadań z zakresu tematyki socjologicznej wyniósł 36%, a wyniki poszczególnych zadań charakteryzowały się mniejszym zróżnicowaniem niż w przypadku bloku prawnego – zawierały się one w przedziale 25–48%.

Poza wypracowaniem dziesięć zadań charakteryzuje się rozwiązywalnością poniżej 20% – zadania te okazały się zatem bardzo trudne dla zdających. Wśród nich są zarówno zadania zamknięte, jak

i otwarte, badające poziom opanowania umiejętności złożonych, jak i zadania sprawdzające przede wszystkim wiedzę czy też zadania wykorzystujące różne rodzaje materiałów źródłowych. Znacznie więcej mówi o przyczynach takich wyników tematyka, której dotyczyły wskazane zadania. Jak już wskazano, zadań bardzo trudnych nie było wśród tych, które sprawdzały wiedzę i umiejętności z zakresu problematyki socjologicznej (dawny blok *Spoleczeństwo*). W przypadku trzynastu zadań z zakresu kwestii politycznych – dawny blok *Polityka* zadania bardzo trudne były dwa – 17. i 21., a średni poziom wykonania zadań wyniósł 27% (przedział 15–47%). Mimo relatywnie wysokiego poziomu wykonania zadań z zakresu prawa dwa z ośmiu z nich także okazały się zadaniami trudnymi (27. i 30.).

Podkreślić należy, że bardzo trudne dla zdających okazało się wszystkie pięć zadań (13., 34., 35., 37. i 39.) z zakresu stosunków międzynarodowych (dawny blok *Polska, Europa, Świat*), przy czym ich średni poziom rozwiązywalności wyniósł zaledwie 12% (przedział 9–19%). Trzeba zaznaczyć, że wszystkie te zadania sprawdzały także wymagania szczegółowe z zakresu III etapu edukacyjnego. Z kolei w problematyce gospodarczej – także realizowanej podczas kształcenia gimnazjalnego – jedno z dwóch zadań znalazło się pośród zadań bardzo trudnych (10.). Dział ten oprócz stosunków międzynarodowych okazał się najtrudniejszy – przedział poziomu wykonania wyniósł 16–23%, a jego średnia 19%.

Braki w wiedzy oraz niski poziom umiejętności zdających można zilustrować odpowiedziami do zadania 13. (poziom wykonania 12%). Maturzyści na podstawie trzech opisów musieli podać nazwy państw, do których się one odnosiły, a także wybrać numery, którymi te państwa zostały oznaczone na mapie. Rozwiązania w pełni poprawne były nieliczne, natomiast błędne odpowiedzi wskazywały na różnego rodzaju problemy zdających.

	Nazwa państwa	Numer na mapie
Opis A.	~~Kenia~~ Sudan	4
Opis B.	Indonezja	5
Opis C.	Sri Lanka	2

	Nazwa państwa	Numer na mapie
Opis A.	Jugosławia	3
Opis B.	Kosowo	2
Opis C.	Irak	5

	Nazwa państwa	Numer na mapie
Opis A.	Serbia	~~1~~ 1
Opis B.	Mołdawia	4
Opis C.	Yrak	5

Z powyższych przykładów wynika, że maturzyści nie potrafią identyfikować państw na podstawie charakterystycznych dla nich wydarzeń, ale także nie posiadają ogólnej orientacji na mapie. Podawanie nazw państw afrykańskich czy europejskich (w tym nieistniejących) w sytuacji, gdy mapa obejmowała Bliski i Środkowy Wschód oraz Kaukaz, świadczy o braku umiejętności lokalizowania przestrzennego wydarzeń.

Brak wiedzy i umiejętności uwidoczniło zadanie 14., rozwiązane poprawnie przez 24% maturzystów. Przywołany w nim fragment *Pana Tadeusza* zawierał sformułowanie *rząd umową się tworzy*, a to jednoznacznie wskazywało nazwę teorii, której dotyczyło zadanie. Niepokojący jest fakt, że w swoich odpowiedziach – poza wpisywaniem nazwiska Adama Mickiewicza – maturzyści podawali personalia osób, których działalność była późniejsza niż powstanie wskazanej epopei.

Nazwa teorii – ..... *teoria marksistowska* .....
 Nazwisko twórcy teorii – ..... *Karl Marks* .....

Nazwa teorii – ..... *Państwo jako jednostka* .....
 Nazwisko twórcy teorii – ..... *Josef Piłsudski* .....

Zadanie 18. sprawdzało umiejętność rozpoznawania przez maturzystów pojęcia na podstawie jego definicji oraz podanego nazwiska jego twórcy. Poziom wykonania tego zadania (21%) świadczyć może nie tyle o braku znajomości typologii legitymizacji władzy według Webera, ile o braku umiejętności dokonywania uogólnień oraz rozróżniania podstawowych pojęć politologicznych.

Wiara w niezwykłą moc i zdolności przywódcy oraz szczególną misję, której celem są istotne zmiany w życiu społecznym, stanowi podstawę tego typu legitymizacji władzy.

Na podstawie: *Słownik politologii*, Warszawa 2008, s. 282–283.

..... *Teokracja* .....

Wiara w niezwykłą moc i zdolności przywódcy oraz szczególną misję, której celem są istotne zmiany w życiu społecznym, stanowi podstawę tego typu legitymizacji władzy.

Na podstawie: *Słownik politologii*, Warszawa 2008, s. 282–283.

..... *legitymizacja nacjonalistyczna* .....

Wiara w niezwykłą moc i zdolności przywódcy oraz szczególną misję, której celem są istotne zmiany w życiu społecznym, stanowi podstawę tego typu legitymizacji władzy.

Na podstawie: *Słownik politologii*, Warszawa 2008, s. 282–283.

..... *legitymizacja poseselska* .....

Również zadania, w których należało sformułować własne opinie / oceny / argumenty w odniesieniu do problemu przedstawionego w tekście, nie zostały poprawnie rozwiązane przez wielu maturzystów. Przykładem może być zadanie 22., w którym zdający mieli podać wadę i zaletę przedstawionego w tekście systemu wyborczego (poziom wykonania 25%). Tekst dotyczył wyborów w Wielkiej Brytanii, a więc klasycznych wyborów większościowych, a sformułowany był tak, że – nawet pomimo braku wiedzy na temat rodzajów systemów wyborczych (nazwę tego systemu wyborczego zdający mieli podać w zadaniu 21., w którym poziom wykonania wyniósł 18%) – umożliwiał poprawne wykonanie zadania. Tymczasem wielu zdających udzielało odpowiedzi, które świadczyły o niezrozumieniu tekstu – odnosiły się one np. do podziału państwa na okręgi wyborcze czy pluralizmu politycznego. Licznie występowały także takie rozwiązania, w których zalety i wady zostały przez zdającego błędnie przypisane – to, co jest zaletą, zostało uznane za wadę.

Zaleta – ~~nie~~ ~~at~~ wskaza różnorodność partii politycznych

Wada – głosuje się na partię, a nie na konkretną osobę.
Partie z mniejszym poparciem nie uzyskują zbyt wiele procent, a tym samym mandatów.

Zaleta – ...korzystnie... partie mają szansę na otrzymanie mandatów, a nie tylko duże partie.

Wada – ~~brak~~ ~~jest~~ ~~rozporządzenia~~ ~~nie~~ ...możliwość częstych konfliktów między partiami.

Zaletą – ...któregoś z partii sprawnie jednocześnie kilka partii.

Wada – ...rozkład mandatów i zakres kompetencji poszczególnych partii jest nierównomierny.

2. Problem „pod lupą”

Istotnym elementem arkusza maturalnego z wiedzy o społeczeństwie jest zadanie rozszerzonej odpowiedzi (wypracowanie). W tym roku to zadanie okazało się dla zdających bardzo trudne, o czym świadczy poziom jego wykonania – wyniósł on 18%. Jest to tym bardziej zastanawiające, jeśli uwzględnimy fakt, że po raz pierwszy maturzyści mieli do wyboru trzy tematy, tj.:

1. Scharakteryzuj – odwołując się do typowych rozwiązań prawnych klasycznego systemu parlamentarno-gabinetowego, semiprezydencjalizmu i modelu kanclerskiego – relacje między organami ustawodawczymi a wykonawczymi w Rzeczypospolitej Polskiej.
2. Scharakteryzuj ład światowy w ostatnim półwieczu, ustosunkowując się do podkreślonej oceny autora tekstu.
3. Porównaj proces legislacyjny w Rzeczypospolitej Polskiej i w Stanach Zjednoczonych Ameryki.

Tematy były zróżnicowane, zarówno pod względem wymagań szczegółowych podstawy programowej, do których się odwoływały, jak i pod względem założeń konstrukcyjnych. Zdecydowanie największym zainteresowaniem cieszył się temat 2., znacznie mniej maturzystów zdecydowało się na napisanie pracy na temat 3., a realizacje tematu 1. stanowiły niewielki odsetek wypracowań. Na takie wybory niewątpliwym wpływ miał fakt, że do tematu 1. nie był dołączony żaden materiał źródłowy, podczas gdy temat 2. odwoływał się do krótkiego tekstu zawierającego opinię autora, a materiałem źródłowym do tematu 3. był schemat ilustrujący przebieg procesu legislacyjnego

w USA. Warto nadmienić, że w tym roku po raz pierwszy uwidocznił się problem niepodjęcia próby napisania wypracowania, który wystąpił w około 10% ogółu arkuszy.

Maturzyści, którzy podjęli próbę realizacji tematu 1., na ogół uzyskali wyższe wyniki niż osoby podejmujące pozostałe tematy. W swoich pracach znaczna większość z nich skupiła się na drugiej części polecenia. Sposób prowadzenia narracji nie był przy tym ukierunkowany na ukazanie relacji między organami władzy w Polsce, lecz na wymienienie kompetencji poszczególnych z nich. W sytuacji, gdy zdający popełnił przy tym liczne błędy rzeczowe, świadczące o braku elementarnej wiedzy przedmiotowej, praca była oceniana na 0 punktów. Poniżej przedstawiono fragment realizacji tego typu.

Senat RP. Sejm i Senat tworzą władzę ustawodawczą w Polsce. Decyzje władzy ustawodawczej są zależne od kontrasygnaty, czyli podpisu Prezydenta RP pod nową ustawą lub modyfikacją ustawy, a także podlegają decyzjom Rady Ministrów, która posiada wotum zaufania bądź wotum nieufności dla Parlamentu.

Wielu maturzystów skupiło się na kilku aspektach relacji między organami władzy w Polsce, przez co ich praca przeradzała się w analizę wybranych regulacji z zakresu prawa konstytucyjnego. Takie prace, w których przedstawiono jedynie wąski fragment zagadnienia, były najczęściej klasyfikowane na I poziom. Często występowały w nich również nieścisłości terminologiczne; dało się także zauważyć pomijanie niektórych pojęć lub szczegółów.

kontrasygnata wznosioma w Polsce Sejm i Sejmiki
funkcje: kreacyjną, kontrolną, ustawodawczą oraz ^{ustojodawczą} legislacyjną.
Jedną z najważniejszych funkcji jest funkcja kreacyjno-
pawotwórcza. W tym celu wchodzi ona w życie w następujących etapach:
odbyć w 3 krokach: procedura podstawowa, pierwsza
procedura rezerwowa oraz druga procedura rezerwowa.
W pierwszej procedurze podstawowej Prezydent wybiera
Prezesa Rady Ministrów, powołuje go i desygnuje. Na jego wniosek
powołuje Ministrów. Prezes wygłasza exposé i wraz z wnioskami
o wotum zaufania. Sejm udziela większościowej ustawy lub

postać: w pierwszej procedurze rezerwowej inicjatywa
 trafia do Sejmu RP, jeśli w drugim kroku nie zostanie
 paradygmaty ujęta odbywa się krok 3. Inicjatywa trafia do
 Prezydenta RP, jednak nie dezygnuje on Premiera, a Sejm RP
 uchwala wotum zaufania bez względu na wykonanie got. uchwały.

Inny rodzaj fragmentarycznych realizacji tematu stanowiły opisy systemów: kanclerskiego, półprezydenckiego i parlamentarno-gabinetowego, bez odnoszenia charakterystycznych dla nich rozwiązań ustrojowych do prawnych regulacji w Polsce. O niezrozumieniu istoty tematu świadczy zamieszczone poniżej podsumowanie wywodu maturzysty, który dokonał w pracy porównania trzech systemów wymienionych w temacie i sformułował końcową ocenę.

Analizując przedstawione przez mnie systemy
 rządów i zależności władzy wykonawczej i ustawo-
 dawczej w tych systemach, można stwierdzić, że mając
 one ze sobą wiele wspólnego, ale także, że z ich
 porównania wynika wiele różnic. System parlamentarno-
 gabinetowy jest moim zdaniem najlepszą formą
 rządu, ponieważ podział obowiązków między
 ustawodawczą i wykonawczą jest ściśle określony
 i podlega zgodności wielu współdziałających ze
 sobą organów.

Wypracowania, których konstrukcja i zawartość świadczyły o pełnym zrozumieniu tematu i zostały zaklasyfikowane na poziom II lub III, były nieliczne. Realizacje wyczerpujące temat stanowiły znikomy odsetek z nich. Znacznie częściej występowały prace, w których maturzyści dokonywali – na ogół poprawnych – prób poszukiwania analogii między wybranymi elementami poszczególnych systemów a polskimi rozwiązaniami, lecz czynili to w sposób ogólnikowy. Świadczy o tym zamieszczony poniżej przykład.

Relacje między organami ustawodawczymi a wykonawczymi są, w naszym mniemaniu, rozdzielone. Zarówno legislacja, jak i egzekucja mają wobec siebie różne kompetencje. W Niemczech gdzie obowiązuje system kanclerski to kanclerz ma najwęższy zakres obowiązków. W Polsce jest inaczej, na wzór kanclerskiego ustroju, również zajmuje wysoką pozycję. Najważniejszą osobą w państwie jest Prezydent RP - organ władzy wykonawczej. Druga

Temat 2. był zdecydowanie najczęściej wybierany przez maturzystów, lecz większość napisanych przez nich wypracowań nie spełniła podstawowych wymagań stawianych pracy maturalnej. Przede wszystkim znaczna część zdających nie zrozumiała pojęcia „ład międzynarodowy”, którego zmiany należało scharakteryzować. Oznacza to bardzo niski poziom spełnienia VI wymagania ogólnego dla IV etapu edukacyjnego w zakresie rozszerzonym. Wyniki osiągnięte przez maturzystów za realizację tematu 2. dobitnie potwierdzają ten fakt.

Sposób sformułowania tematu wyraźnie sugerował, że konstrukcja pracy powinna być oparta na chronologicznym układzie treści. Punktem wyjścia powinna być próba krótkiego opisu porządku jałtańsko-poczdamskiego, czyli ładu dwubiegunowego. W pracach, w których wystąpiło jakiegokolwiek odwołanie do tego etapu funkcjonowania ładu międzynarodowego w ostatnim półwieczu, maturzyści ograniczali swój wywód do ogólnikowych informacji.

Za pomocą różnego rodzaju działań politycznych na przestrzeni wieków zmiennie wlegał wkład sił między państwami. Należą się do panowania na danym terytorium tzw. ładu. Przykładami tego ładu są imperiały z czasów istnienia Imperium Rzymskiego i ładu dwubiegunowy tuż po zakończeniu II wojny światowej, wtedy to supermocarstwami stały się USA i ZSRR. W obecnych czasach również jednak można wytworzyć ładu wielobiegunowego. Jak i wygląda i co charakteryzuje ten ładu, występujący na świecie i ostatnim półwieczu?

Jeszcze większą trudność sprawiło zdającym ukazanie genezy zmiany ładu dwubiegunowego z jej zwięźceniem w postaci Jesieni Ludów i rozpadu ZSRR. Jeśli w pracy poruszano to zagadnienie, to na ogół określano jedynie jego czas, natomiast upadek porządku jałtańsko-poczdamskiego był opisywany tylko w kontekście zmian ustrojowych w Polsce. Maturzyści pisali także o członkostwie Polski w NATO i Unii Europejskiej, i w ten sposób płynnie przechodzili do ukazania współczesnego ładu międzynarodowego. W niewielu pracach scharakteryzowano go jako ład wielobiegunowy; częściej

wymieniano jedno państwo jako przykład nowego mocarstwa (Chiny, Indie), a przyczyny mocarstwowości określano bardzo ogólnie jako wzrost produkcji i eksportu.

Jednak w większości realizacji tego tematu skoncentrowano się na przedstawieniu ogólnej sytuacji na świecie, ze szczególnym uwzględnieniem problemu globalizacji. Pojęcie to pojawiło się w tekście źródłowym i przez wielu zdających zostało niepoprawnie uznane jako kluczowe. Tymczasem globalizacja jest jedynie jednym z wielu elementów, który wpłynął na współczesny ład międzynarodowy i nie stanowi jego synonimu. Z drugiej strony ład międzynarodowy nie jest pojęciem obejmującym wszystkie problemy i procesy zachodzące we współczesnym świecie. Zatem błędem wskazującym na niezrozumienie tematu było umieszczanie informacji o szeroko zakrojonych problemach dotyczących ekonomii, kultury, oświaty, spraw społecznych, kształtu demokracji czy perspektyw życiowych młodego pokolenia. Tymczasem tego rodzaju prac, zawierających najczęściej wiele błędów, było dużo i – tak jak dwie poniżej zamieszczone – zostały one ocenione na 0 punktów.

~~Widocznie~~ ~~zjawisku~~ ~~ład~~ ~~pojęcia~~ ~~tański~~ ~~czyli~~ ~~ten~~ ~~który~~ ~~obowiązuje~~ obecnie ~~poprowadził~~ ~~wiele~~ ~~dobrych~~ ~~w~~ ~~życiu~~ ~~ludzi~~ ~~współczesnych~~. Jednakże nie istniał nigdy taki porządek, który wyeliminowałby ~~wszystkie~~ ~~problemy~~ ~~ludzi~~. Tak jest i w tym ~~na~~ ~~wypadku~~, dlatego przyjąłmy się bliżej rozważonej sytuacji świata.

Organizacja Narodów Zjednoczonych, która powstała w XIX wieku stara się popychać ~~określający~~ ~~nasz~~ ~~świat~~ ~~do~~ ~~produ~~. Podobnie zostały poszczególne jej organy, które tworzą się ~~o~~ ~~parzysta~~ ~~konkretnie~~ ~~w~~ ~~roz~~ ~~no~~ ~~raz~~ ~~inny~~ ~~sposób~~.

WTO, czyli światowa organizacja zdrowia dba o zwalczanie zagrożających epidemi itp.

Z kolei ILO dba o światową gospodarkę.

UNESCO zajmuje się nauką, imperium ~~konrad~~

Samiymi organami jest jeszcze więcej po to, aby świat się

rozwinął ~~w~~ ~~wszystkich~~ ~~dziedzinach~~, jednocześnie

sprawuje nad tym wszystkim pieczę.

NATO, czyli Paki Północnoatlantyki stara się o to, aby wszelkie organizacje terrorystyczne nie zagrażały cywilom. Czasami jednak akcje nie przynoszą oczekiwanego zysku, tak było w przypadku Afganistanu, gdzie to po akcji NATO zanotowano niemal dwukrotny wzrost wybuchów bomb na terenie tego państwa.

Innym aspektem, na który warto zwrócić uwagę, są kraje byłego ZSRR. W rozpadku tego imperium kraje takie jak Białoruś, Ukraina miały odzyskać wolność i niezależność. Czy jednak w istocie tak się stało?

Niestety odpowiedzi jest przestawo ze względu na sytuację, która tam panuje.

Naród wyrażał ogromną wola przystąpienia do Unii Europejskiej, jednak władze państwa odrzuciły tę propozycję.

To przyczyniło się do wybuchu ogromnych protestów na Euro Maidan.

Nabliżaniem do konfliktu uprawia się Rosja, której głową państwa Władimir Putin oświadcza, iż przywróci z misją pokojową, po czym zajmie Krym.

Konflikt trwa do dnia dzisiejszego.

~~Wskazywanie~~
 Jednym z celów państwa powinno być na wolności każdego obywatela, tak aby mógł przećwiczyć co chciałby zmienić w swoim kraju lub skrytykować konstytucyjnie ~~państwo~~ władze.

Czy tak jest w Kormunistycznej, po dziś dzień
Korei Północnej? Oczywiście, że nie.

W państwie tym obrywają rolę odgrywa propaganda,
która bez przerwy nakazuje uwielbiać przywódcę narodu.
Ludzie tam zamieszkuje są odarci od reszty świata,
przy czym ~~z~~ ~~z~~ stonają też od religii.

Nawet oddają swoje dzieci do specjalnych ośrodków, gdzie
wychowuje je państwo na równie ślepo zapotrzonych w
swojego przywódcę dyktatora.

Czy tak państwo wygląda? Toż na świecie?

~~No toż takim kontyktomie występują~~

Innym przykładem są również kraje trzeciego świata,
gdzie to pomimo faktu, że żyjemy w XXI wieku wciąż
żyją w skrajnej biedzie. Nie mając chociażby stałego dostępu
do wody, czy jedzenia.

Zad światowy, który panuje teraz ma wiele słabości.
Wciąż umierają ludzie z głodu ~~np~~ w Afryce, czy
żyją w terrorku czego przykładem jest Korea Północna.
Pomimo ~~deklaracji~~ ~~konfliktu~~ deklarowanej niepodległości nie są
takie - ~~np~~ przykład to Ukraina.

Jednak działają organizacje takie jak ONZ, czy NATO,
jednakże ich skuteczność jeszcze wciąż nie jest ~~satysfakcjonująca~~
wystarczająca na potrzeby XXI wieku.

..... Po wielu latach wielkich wojen, konfliktów
 świat zmienia ku nowemu porządkowi. Następuje zmiana,
 które wszyscy musimy zaakceptować. Autor prawdziwego
 fragmentu tekstu sam podkreśla, że będzie się nowy
 system międzynarodowy, który przedtędy później
 pojawi w kierunku zadowalającego.

..... W dotychczasowych czasach obserwujemy wojny
 rozwijający się proces globalizacji.
 Jest o wiele łatwiejszy dostęp do informacji.
 Łatwiej się komunikować nawet z osobami mieszkającymi
 na innym kontynencie.

Można być w stałym kontakcie ze wszystkim na
 świecie. Również rozwój medycyny i opole zainteresowa-
 niem wpływa na ten proces globalizacji.

..... Co więcej obserwujemy także mieszanie się
 kultur. Można to zauważyć na przykładzie Polki
 Polacy, podane młodsze pokolenie, zaczęli świętować
 22 proszenie i wiele Halloween to typowe święta
 amerykańskie, ale Polska młodzież od paru lat
 również zaczyna je celebrować.

Moda zaczyna się inspirować różnymi stylami, pochodzącymi
 z różnych stron świata.

..... Ponadto upowszechnianie i de nawo-
 języków obcych. Kiedyś nieznanymi językami obco-
 było prawie wyłącznie nieporozumienia, a przynajmniej
 ten to bariera została, ponieważ, zaczęliśmy
 wiele mówić w innych językach i kupie empiryem
 22 prosić.

Najczęściej takie prace się tworzone z celem
 zarobkowym, a co za tym idzie, wspieramy
 fakty gospodarkę obrotu państwa, a nie
 nasza przyszłość.
 Zaczynamy żyć wszyscy jakby w jednym
 państwie, mieszamy kultury języki.
 To wszystko prowadzi do państwa z nowym
 celem, który charakteryzuje się bardziej właśnie
 wielokulturowe, które wkrótce wytworzymy.
 Zapomniemy o tradycjach dawniej przynajmniej.
 Staniemy się jednym wielkim państwem, które mimo
 różnic będąc będzie się nazywać tymi samymi
 prawami.
 Wszystko stare się takie samo. Wskazujemy
 tej samej muzyki, oglądamy te same filmy.
 Również portale społecznościowe kupujemy na
 jednolitej zasadzie.

Poziom realizacji tematu 3 był najbardziej zróżnicowany, choć – co należy podkreślić – praktycznie nie występowały wypracowania niezgodne z tematem. Prace na ten temat najczęściej zawierały charakterystykę procesu legislacyjnego w Polsce i opis materiału źródłowego (schematu) zamieszczonego w arkuszu. Jednak niektóre informacje świadczyły o niezrozumieniu jego elementów, np. roli komisji uzgodnień Kongresu USA.

Większość prac była budowana według schematu: najpierw przywołanie własnej wiedzy na temat przebiegu prac nad ustawą w Polsce, następnie przywołanie amerykańskiej ścieżki legislacyjnej, z odwołaniem się do schematu, a w podsumowaniu – próba porównania kilku wybranych elementów obu procedur. Nieliczni maturzyści podejmowali trud skonstruowania pracy, w której kolejno porównywano poszczególne etapy procesu legislacyjnego. Takie prace charakteryzowały się na ogół dogłębną analizą problemu i dotyczyły wszystkich (lub niemal wszystkich) aspektów zagadnienia. Porównywano kwestie dotyczące inicjatywy ustawodawczej, prac nad projektem ustawy w parlamencie i rolę prezydentów. W niektórych pracach pojawiały się informacje dotyczące trybu uchwalania ustawy budżetowej. Najczęściej dokonywano porównań w kwestii zmian konstytucji.

Również w wypracowaniach na ten temat maturzyści popełniali poważne błędy merytoryczne, które rzutowały na końcową ocenę. Innym powszechnie występującym zjawiskiem było pomijanie istotnych szczegółów.

co do ewentualnych poprawek. Jeśli tak będzie
nie ma i projekt ustawy zostanie zaakceptowany
zwiększą większość głosów trafić do Senatu RP
Tam również nastąpi trzecie czytanie. Jeśli

W Rzeczypospolitej Polskiej możliwość ustanowienia
ma zarówno Sejm RP jak i Senat RP. Taką
możliwość ma również Prezydent RP oraz ilość
deputatów określono w konstytucji RP. W momencie,

Należy jednak podkreślić, że wśród wypracowań, których autorzy uzyskali największą liczbę punktów, najwięcej było realizacjami tematu 3. Można zatem uznać, że właśnie ten temat najlepiej ukazał istotę zmian w wypracowaniu w nowej formule egzaminu maturalnego. Maturzyści mogli w nim bowiem wykazać się połączeniem szerokiej i ugruntowanej wiedzy o procesie legislacyjnym w Polsce z umiejętnością wyciągnięcia kluczowych informacji ze schematu dotyczącego Stanów Zjednoczonych Ameryki, aby móc dokonać porównania. Niejednokrotnie w ich pracach pojawiały się wzmianki o niuansach, która świadczyły, że wiedza na temat procedur obowiązujących w USA nie wynika jedynie z analizy schematu. Jako przykład dobrej – choć nie wolnej od uchybień i nieobejmującej wszystkich aspektów zagadnienia – realizacji tematu niech posłuży poniżej zamieszczona praca.

Proces legislacyjny to ~~prosz~~ proces
jak musi przejść projekt ustawy od momentu
złożenia inicjatywy ustawodawczej przez uprawnioną
do tego podmiot do momentu wejścia ustawy
w życie. Jest on różny w zależności
od kraju. ~~ta ma jego kształt~~
~~wiele czynników~~ ~~systemu~~ ~~realizacji~~ Proces ten
jest ~~odmienny~~ ~~nie~~ ~~w~~ ~~przypadku~~
~~Stanów Zjednoczonych Ameryki~~ ~~Stanów~~ ~~Ameryki~~ ~~Polscy~~ ~~nie~~ ~~w~~ ~~przypadku~~
widoczne są np. w przypadku porównania tego procesu
w Rzeczypospolitej Polskiej i w Stanach Zjednoczonych
Ameryki.

Pierwsza różnica dotyczy prawa inicjatywy ustawodawczej, czyli możliwości zgłoszenia projektu ustawy pod obrady. W Polsce uprawnienie to przysługuje Prezydentowi RP, $\geq 1/5$ ~~do~~ minimum 15 posłom, Senatowi jako całości, Izbie i Radzie Ministrów oraz grupie co najmniej 100 000 obywateli. W USA sytuacja jest nieco inna. W związku z obowiązującym tam systemem prezydenckim systemem rządów i zasadą „check and balances” - czyli zasadą wzajemnego hamowania i uzupełniania się. Tędy ~~Przez~~ ~~przez~~ prezydent USA nie ma prawa inicjatywy ustawodawczej. W USA nie ma również klasycznej Rady Ministrów, więc ~~nie ma~~ ~~nie~~ ~~gabinetu~~ ~~Rządu~~ (określenie Rady ministrów również ~~nie może~~ ~~ona~~ ~~zatem~~ ~~działać~~). W Stanach Zjednoczonych prawem inicjatywy ustawodawczej dysponuje każdy członek Kongresu. Może to być zarówno 1 członek Izby Reprezentantów jak i 1 członek Senatu. Jest to widoczna różnica w stosunku do polskiego systemu.

Kolejne różnice pojawiają się również na szczeblu pracy nad projektem ustawy. W Stanach Zjednoczonych odbywa się ona równolegle w obu Izbach. W Polsce ustawa ~~rozpatrywa~~ i wszelkie poprawki do niej uchwała najpierw Sejm w tzw. procedurze 3 czytania (podmiot zgłaszający ~~ustawę~~ projekt może wycofać ją do zatwierdzenia drugiego czytania), a każde czytanie ~~rozpatrywane~~ jest poprzedzone jest ~~praca~~ nad projektem (która odbywa się w odpowiednich komisjach Sejmowych). Projekt uchwalony przez Sejm, w zależności od typu ustawy większością zwykłą, bezwzględnie (50% głosujących + 1 głosujący) lub kwalifikowaną (2/3 lub 3/5), w obecności minimum połowy ustawowej liczby posłów, trafia następnie do Senatu. Który może ~~przyjąć~~ ~~uchwalić~~ ~~ustawę~~ bez zmiany, przyjąć do niej poprawki lub odrzucić ją w całości. W wyższej izbie polskiego parlamentu (Senacie) projekt ustawy również rozpatrywany jest w komisjach. Widać tuż jest tutaj pewna cecha wspólna dla procesu legislacyjnego w Polsce i USA - w obu tych krajach projekt ustawy

~~po poprawki do~~ opracowywany jest w komisjach - czyli
 w grupach zawierających członków obu izb i obie
 izby muszą się określić przedmiotami z zakresu społecznego,
 projekty ustaw trafiają do komisji odpowiedniej ze
 względu na problem poruszany przez ustawę.

Kolejną istotną różnicą jest dalszy

klas' projektu ustawy. Jak już wspomnieliśmy w ust. 104
 praca nad projektem następuje w obu izbach równoległe i
 także obie izby muszą projekt uchwalić. W przypadku
 kiedy jedna z izb wprowadzi do projektu ustawy
 poprawki druga Izba musi je zatwierdzić w całości i
 jest tego nie czyni projekt trafia do Komisji
 Ugodniczej Kongresu. Organ ten nie funkcjonuje
 w polskim procesie legislacyjnym. W systemie amerykań-
 skim ma on za cel wypracowanie kompromisu
 pomiędzy obiema izbami i przygotowanie przez nie
 wspólnego projektu. W praktyce ustawa może "dryfować"
 między ~~obu~~ senatem a Izba Reprezentantów, ponieważ
 każda z izb może uchwalić projekt wypracowany
 przez Komisję Ugodniczą tylko w całości. Nie może
 wprowadzać do niego żadnych poprawek. Jest obie
 izby odrzuca projekt, ustawa upada i nie
 do proces legislacyjny zostaje zatrzymany. W
 Rzeczypospolitej Polskiej sytuacja wygląda nieco in-
 czej - wspomnieliśmy już, że po uchwale przez
 Sejm projekt trafia do Senatu, który może
 odrzucić ustawę w całości, przyjąć do niej poprawki lub
 przyjąć ustawę bez zmian. ~~W tym miejscu widoczne~~
 Jeśli Senat podjął jedną z ~~dwóch~~ pierwszą decyzję lub
 drugą decyzję (odrzuć ustawę w całości lub
 przyjąć do niej poprawki), to projekt ustawy
 powraca z powrotem do Sejmu. Izba niższa ma
 w tej sytuacji możliwość ~~z~~ odrzucenia poprawek
 Senatu lub odrzucenia Senackiego sprzeciwu* (czyli
~~uchwały~~ odrzucenia przez Senat ustawy w całości).
 Następuje to większością bezwzględną w obecności
 co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

* Senacki sprzeciw - nie jest to żadne profesjonalne określenie.
 Jest to użyty przez mnie ~~opis~~ zwrot, który opisuje
 decyzje Senatu o odrzuceniu ustawy uchwalonej przez Sejm.

Jeśli Sejm odrzuci senackie poprawki lub wbrew ~~decyzji Senatu~~ odrzuci senacki sprzeciw ustawie ~~trafia~~ do podpisu Prezydenta RP w stanie uchwalonym przez Sejm. Jeśli ~~Senat~~ Sejm nie odrzuci Senackich poprawek to ustawa trafia do Prezydenta RP w kształcie ustalonym przez Senat. Jeśli Sejm nie odrzuci senackiego sprzeciwu to ~~ustawa~~ ~~przez~~ proces legislacyjny zostaje ~~przez~~ zatrzymany i o ustawa nieuchwalona. W sytuacji gdy Senat przyjmie projekt Sejmu bez uchwalania poprawek ustawa również trafia do Prezydenta RP.

Kolejnym polem na którym widać zarówno podobieństwa jak i różnice w procesie legislacyjnym polskim i amerykańskim procesie legislacyjnym jest ostatni etap uchwalania danej ustawy - zarówno w Polsce jak i w USA ostatnim etapem jest moment w którym ustawa trafia do głowy państwa. W obu przypadkach jest to prezydent. ~~W Polsce~~ ~~Po~~ ~~por~~ W USA, podobnie jak w Polsce prezydent może podpisać ustawę i zarządzić jej promulgację, czyli ~~ważność~~ opublikowanie ustawy w dzienniku rządowym. Następnie następuje tzw "vacatio legis" czyli czas który upływa od ogłoszenia ustawy do jej wejścia w życie. W niektórych sytuacjach ustawa może wejść w życie ze skutkiem natychmiastowym. ~~Warto dodać, że prezydent w Po - RP, w momencie kiedy ustawa do niego dotrze~~ Kolejnym podobieństwem jest inne uprawnienie prezydenta, czyli prawo weta w stosunku do ustawy. Cieszą się nim zarówno Prezydent RP jak i prezydent USA. Cechą wspólną jest też fakt, że weto prezydenckie może zostać odwołane przez parlament. Różnica

polega jednak na tym, że w Polsce weto
 odrzuca Sejm (Senat nie uczestniczy, jak w tym procesie)
 większością 3/5 głosów. W USA, do odrzucenia
 weta potrzebna jest inna większość kwalifikowana -
 2/3 głosów, ale dodatkowo weto muszą odrzucić obie
 Izby - zarówno Senat jak i Izba reprezentantów.
 Wskazanie Nieodrzućenie weta prezydenta w którejś z izb
 skutkuje tym, że weto
 pozostaje w mocy i ustawa nie staje się
 częścią krajowego porządku prawnego. Jest to
~~ustawa~~ ~~zostaje~~ ~~odrzucone~~ ~~ustawa~~ ~~wraca~~ ~~do~~
~~podpisu~~ ~~wchodzi~~ ~~w~~ ~~życie~~. W Polsce w takiej
 sytuacji wraca ona do Prezydenta RP, który w ciągu
 7 dni ma obowiązek jej podpisać i ogłosić jej publikację
 w Dzienniku Urzędowym.
 Istnieje jeszcze jedna istotna różnica - Kiedy
 ustawa trafia do prezydenta, to w Polsce ma
 ona jeszcze jedną możliwość - może Prezydent RP
 może ją skierować do Trybunału Konstytucyjnego
 który zbada jej zgodność z ~~oryginałem~~
 konstytucją i obowiązującym prawem. Jeśli Trybunał stwierdzi,
 że jest ona zgodna, to Prezydent RP ma obowiązek
 podpisać ją i zarządzić jej publikację w ciągu 7 dni.
 Jeśli Trybunał uzna ją za niezgodną, to ustawa upada
 i nie staje się obowiązującym aktem prawnym. Jeśli Trybunał uzna,
 że niezgodne są tylko fragmenty ustawy, to Prezydent RP
 może podpisać ustawę oraz zarządzić jej ogłoszenie ale z
 pominięciem niezgodnych z prawem fragmentów. Wcześniej
 musi on jednak na ten temat zasięgnąć opinii Marszałka Sejmu.
 W ~~starej~~ ~~zjednoczonej~~ ~~prezydent~~ ~~nie~~
 może skierować ustawy do takiego organu gdyż
 nie istnieje on w tym Trybunatu Konstytucyjnego
 węgla egdusz organ o takim nazwie nie istnieje
 w tamtejszym porządku systemie politycznym.

3. Wnioski

Analiza wyników egzaminu z wiedzy o społeczeństwie umożliwia wyciągnięcie kilku istotnych wniosków, które mogą stanowić wskazówki do pracy z maturzystami w kolejnych latach.

Zmiana formuły egzaminu maturalnego w zakresie egzaminów dodatkowych nie wpłynęła na wybieralność przedmiotu. W bieżącym roku do egzaminu z wiedzy o społeczeństwie, tak jak w ubiegłym roku, przystąpiło nieco ponad 37 tysięcy maturzystów (w przypadku absolwentów LO liczba zdających zmniejszyła się o ponad 2 tysiące – do około 28 tysięcy). Jednak w latach 2005–2014 absolwent LO mógł wybrać poziom egzaminu, a większość stanowili zdający egzamin na poziomie podstawowym. W tym roku absolwenci LO, przystępując do egzaminu z WOS, musieli rozwiązywać arkusz na poziomie rozszerzonym, niezależnie od tego, w jakim wymiarze byli nauczani tego przedmiotu w szkole. Ta niejednorodność populacji zdających spowodowała znaczne rozbieżności między wartościami modalnej, mediany i średniej, a w konsekwencji – bardzo nietypowy rozkład wyników.

Wiedza o społeczeństwie to przedmiot interdyscyplinarny, a różnorodność treści (socjologia, politologia, prawo, stosunki międzynarodowe, ekonomia) powoduje, że staje się on szczególnie trudny do opanowania. Treść rozwiązań zadań wskazuje, że znaczna część maturzystów opanowała jedynie wiedzę z wybranych dziedzin, lecz nie posiadała umiejętności łączenia treści z różnych zakresów tematycznych. Problem ten uwidaczniają szczególnie zadania sprawdzające umiejętności złożone, w których wykonują oni poprawnie tylko jeden z elementów.

Zadanie rozszerzonej odpowiedzi (wypracowanie) jest przez większość maturzystów wykonywane na bardzo niskim poziomie. Część z nich błędnie odczytuje polecenie i w efekcie ich praca jest klasyfikowana jako praca nie na temat. Zauważalne jest także pomijanie w pracach istotnych szczegółów, co wynika zapewne z braku wiedzy, lecz może być również zabiegiem celowym, związanym z obawą popełnienia błędów merytorycznych. W wielu pracach zdający wykazują brak umiejętności w doborze treści i ich uporządkowania (niepoprawna selekcja informacji), przez co wypracowanie jest chaotyczne, zawiera powtórzenia oraz zaburzona jest jego kompozycja. Konieczne jest także systematyczne zlecenie uczniom wykonywania prac pisemnych i ich sprawdzanie, z uwzględnieniem holistycznego podejścia do oceniania. Warto przy tym kształtować u uczniów nawyk sporządzania notatek w brudnopisie.

Rozwiązywanie zadań opartych na wszelkiego rodzaju danych nie jest mocną stroną zdających. Analiza odpowiedzi udzielonych przez maturzystów wskazuje, że problem dotyczy nie tyle samego wyszukania liczb ujętych w tabele (zadanie 9.) czy wykresy (zadanie 34.), ale braków w zakresie ich odpowiedniego zestawienia, interpretowania czy wyciągnięcia wniosków na ich podstawie. Dochodzi do tego bardzo widoczna – u znacznego odsetka zdających – nieporadność językowa, która powoduje, że odpowiedź staje się nieprecyzyjna. Duże problemy sprawiły maturzystom zadania, w których źródłem informacji jest mapa.

Należy podkreślić, że bazę dla kształtowania umiejętności złożonych, których sprawdzenie jest głównym celem egzaminu maturalnego, stanowi dobrze opanowany aparat pojęciowy oraz znajomość typologii zjawisk społecznych, charakterystycznych struktur z zakresu polityki czy podstawowych konstrukcji prawnych. Bez tej podstawy bowiem niemożliwe jest prawidłowe odczytanie treści tekstów źródłowych, zrozumienie sensu innych materiałów, czy poprawne uzupełnienie zamieszczonego formularza. Dlatego pierwszym krokiem przygotowującym do egzaminu maturalnego z wiedzy o społeczeństwie powinno być usystematyzowanie i utrwalenie wiedzy przedmiotowej. Należy w większym stopniu egzekwować od uczniów wiedzę pojęciową i częściej tworzyć sytuacje dydaktyczne na lekcjach, w których należy ją stosować. Jeszcze większy nacisk należy położyć na wiedzę z zakresu uprawnień poszczególnych organów państwowych w RP. Wreszcie, uczniowie winni znacznie bardziej przygotowywać się także z problematyki stosunków międzynarodowych, szczególnie organizacji międzynarodowych i ich struktury, oraz gospodarki.

Wiedza o społeczeństwie – formuła do roku 2014

Poziom podstawowy

1. Opis arkusza

Arkusz egzaminacyjny z wiedzy o społeczeństwie na poziomie podstawowym składał się z 32 zadań, w tym 4 zadania składały się z dwóch poleceń, zaś 2 – z trzech. 18 zadań było zadaniami otwartymi (dalsze 3 w części), a 14 zadań – zadaniami zamkniętymi (w tym 2 w części). Większość zadań (23) sprawdzała umiejętności w dwóch obszarach – wiadomości i rozumienia oraz korzystania z informacji, 8 zadań dotyczyło wyłącznie obszaru wiadomości i rozumienia, zaś ostatnie zadanie – tworzenia informacji. Zadania 1–7 sprawdzały umiejętności przede wszystkim z zakresu bloku *Spoleczeństwo*, 8–14 oraz 28–32 – *Polityka*, 15–20 – *Prawo*, 21–27 – *Polska, Europa, Świat*. Za rozwiązanie wszystkich zadań zdający mógł otrzymać maksymalnie 100 punktów, w tym 30 punktów za zadania zamknięte, 55 punktów za zadania otwarte (krótkiej odpowiedzi i z luką) oraz 15 punktów za zadanie otwarte rozszerzonej odpowiedzi.

2. Dane dotyczące populacji zdających

Tabela 6. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym*

Liczba zdających		
Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym	ogółem	455
	z liceów ogólnokształcących	43
	z liceów profilowanych	1
	z techników	409
	z liceów uzupełniających	0
	z techników uzupełniających	2
	ze szkół na wsi	16
	ze szkół w miastach do 20 tys. mieszkańców	145
	ze szkół w miastach od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców	220
	ze szkół w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców	74
	ze szkół publicznych	444
	ze szkół niepublicznych	11
	kobiety	195
	mężczyźni	260
	bez dysleksji rozwojowej	423
z dysleksją rozwojową	32	

* Dane w tabeli dotyczą wszystkich przystępujących do egzaminu.

Tabela 7. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach dostosowanych

Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach dostosowanych	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	0
	słabowidzący	1
	niewidomi	0
	słabosłyszący	0
	niesłyszący	0
	ogółem	1

Do egzaminu przystąpili również absolwenci z lat ubiegłych, którzy dotychczas nie uzyskali świadectwa dojrzałości, oraz tacy, którzy uzyskali świadectwo dojrzałości we wcześniejszych latach, a w maju 2015 r. przystąpili ponownie do egzaminu maturalnego w celu podwyższenia wyniku egzaminacyjnego albo uzyskania wyniku z wiedzy o społeczeństwie jako nowego przedmiotu.

3. Przebieg egzaminu

Tabela 8. Informacje dotyczące przebiegu egzaminu

Termin egzaminu		8 maja	
Czas trwania egzaminu		120 minut	
Liczba szkół		112	
Liczba zespołów egzaminatorów*		1	
Liczba egzaminatorów*		22	
Liczba obserwatorów ² (§ 143)**		0	
Liczba unieważnień ²	w przypadku:		
	§99 ust.1	stwierdzenia niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
		wniesienia lub korzystania przez zdającego w sali egzaminacyjnej z urządzenia telekomunikacyjnego	0
		zakłócenia przez ucznia prawidłowego przebiegu części egzaminu w sposób utrudniający pracę pozostałym zdającym	0
	§99 ust.2	stwierdzenia podczas sprawdzania pracy niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
§ 146 ust. 3	stwierdzenia naruszenia przepisów dotyczących przeprowadzenia egzaminu	0	
Liczba wglądów ² (§ 107)**		9	

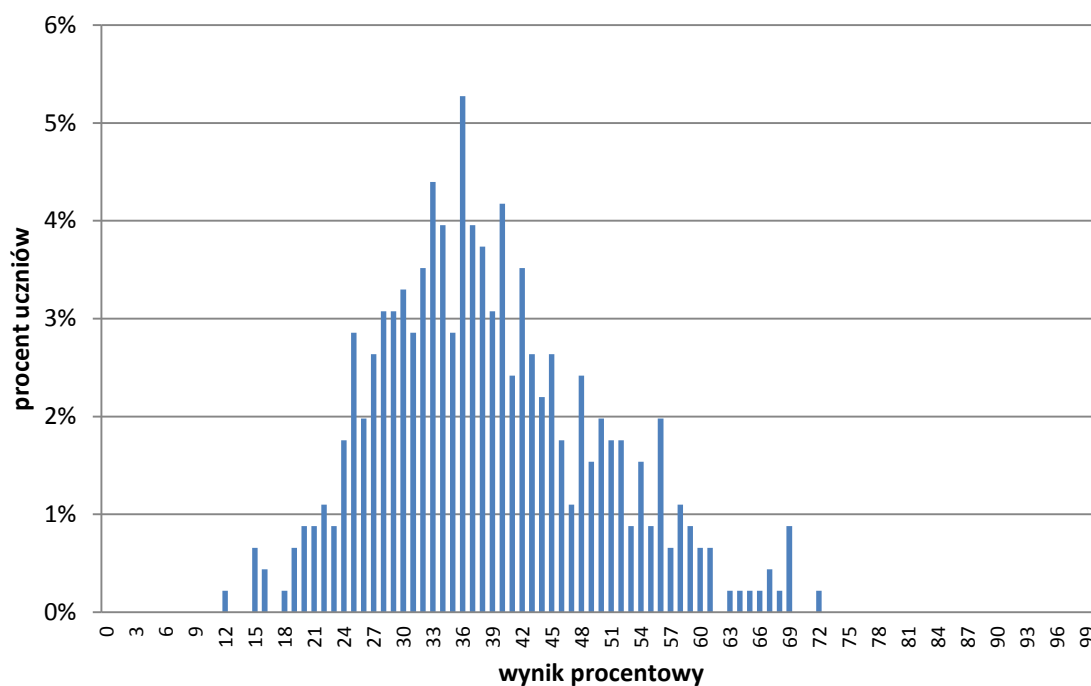
* Dane dotyczą obu poziomów egzaminu (podstawowego i rozszerzonego) łącznie.

** Dane dotyczą „starej formuły” i „nowej formuły” łącznie.

²Na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. nr 83, poz. 562, ze zm.)

4. Podstawowe dane statystyczne

Wyniki zdających

Wykres 3. Rozkład wyników zdających

Tabela 9. Wyniki zdających – parametry statystyczne*

Liczba zdających	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
455	12	72	37	36	39	11

* Dane w tabeli dotyczą wszystkich przystępujących do egzaminu.

Poziom wykonania zadań

Tabela 10. Poziom wykonania zadań

Nr zad.	Obszar standardów	Sprawdzana umiejętność	Poziom wykonania zadania (%)
1.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu społecznym – opisy (II.2). Wiadomości: Formy i instytucje życia społecznego (I.1).	53
2.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu społecznym – wykresy z danymi statystycznymi (II.2). Wiadomości: struktura i problemy społeczeństwa polskiego (I.2).	58
3.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu społecznym – wykresy z danymi statystycznymi, rozpoznawanie problemów kraju (II.2 / II.6). Wiadomości: struktura i problemy społeczeństwa polskiego (I.2).	51
4.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu społecznym – fotografia (II.2). Wiadomości: patriotyzm (I.3).	87
5.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu społeczno-politycznym – opisy (II.2). Wiadomości: struktura społeczeństwa polskiego, kwestie etniczne (I.2 / I.3).	55
6.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu społecznym – tabela i wykres z danymi z badań opinii publicznej (II.2). Wiadomości: problemy społeczeństwa polskiego, kultura polityczna (I.2 / I.6).	52
7.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu społeczno-politycznym – logo i opisy (II.2). Wiadomości: doktryny polityczne (I.6).	29
8.	Wiadomości i rozumienie.	Doktryny polityczne (I.6).	33
9.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu politycznym – mapa polityczna (II.2). Wiadomości: procedury demokracji, formy uczestnictwa obywateli w życiu publicznym (I.5 / I.8).	27
10.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu politycznym – opisy (II.2). Wiadomości: partie polityczne, formy uczestnictwa obywateli w życiu publicznym (I.6 / I.8).	36
11.	Wiadomości i rozumienie.	Organy władzy Rzeczypospolitej Polskiej (I.7).	42
12.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu społecznym – tekst popularnonaukowy (II.2). Wiadomości: procedury demokracji, formy uczestnictwa obywateli w życiu publicznym, ustrój Rzeczypospolitej Polskiej (I.5 / I.7 / I.9).	19
13.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu społecznym – rysunek satyryczny (II.2). Wiadomości: organy władzy Rzeczypospolitej Polskiej (I.7).	24
14.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu społecznym – fotografie i opisy, lokalizacja ważnych postaci w czasie (II.2 / II.4). Wiadomości: organy władzy Rzeczypospolitej Polskiej (I.7).	38
15.	Wiadomości i rozumienie.	Organy władzy Rzeczypospolitej Polskiej, sądy i trybunały (I.7 / I.10).	66
16.	Wiadomości i rozumienie.	Źródła prawa, ustrój Rzeczypospolitej Polskiej (I.7 / I.9).	28
17.	Wiadomości i rozumienie.	Dziedziny prawa, sądy, obywatel wobec prawa (I.9 / I.10 / I.12).	25
18.	Korzystanie z informacji.	Czytanie ze zrozumieniem przepisów prawnych (II.7). Wiadomości: dziedziny prawa, obywatel wobec prawa (I.9 / I.12).	54
19.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu politycznym – tekst publicystyczny (II.2). Wiadomości A.: prawa człowieka, obywatel wobec prawa (I.11 / I.12). Wiadomości B.: stosunki międzynarodowe, problemy współczesnego	28

		świata (I.15 / I.16).	
20.	Wiadomości i rozumienie.	Prawa człowieka, organizacje międzynarodowe (I.11 / I.15).	24
21.	Wiadomości i rozumienie.	Polska w Europie, zasady działania Unii Europejskiej (I.13 / I.14).	36
22.	Wiadomości i rozumienie.	Organizacje i instytucje międzynarodowe (I.15).	49
23.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu politycznym – mapa polityczna (II.2). Wiadomości: organizacje międzynarodowe (I.15).	40
24.	Korzystanie z informacji.	Lokalizacja ważnych wydarzeń w czasie, dokonywanie porządkowania faktów (II.1/ II.4). Wiadomości: działanie Unii Europejskiej (I.14).	38
25.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu społeczno-politycznym – wykres z danymi z badań opinii publicznej (II.2). Wiadomości: kultura polityczna społeczeństwa polskiego, Polska w Europie (I.6 / I.13).	30
26.	Korzystanie z informacji.	Odróżnianie informacji o faktach od opinii (II.3). Wiadomości: problemy współczesnego świata (I.16).	45
27.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu politycznym – informacje i fotografie (II.2). Wiadomości: stosunki i instytucje międzynarodowe (I.15).	36
28.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu społeczno-politycznym – wykresy z danymi statystycznymi (II.2). Wiadomości: organy samorządu terytorialnego w Rzeczypospolitej Polskiej, procedury demokracji (I.5 / I.7).	40
29.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu społeczno-politycznym – tabela z danymi z badań opinii publicznej (II.2). Wiadomości: kultura polityczna społeczeństwa polskiego, samorząd terytorialny w Polsce (I.6 / I.7).	61
30.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu społeczno-politycznym – opisy (II.2). Wiadomości: prawidłowości życia społecznego, kultura polityczna społeczeństwa polskiego, samorząd terytorialny w Polsce (I.1 / I.6 / I.7).	72
31.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu społecznym – tekst publicystyczny, selekcja faktów (II.1 / II.2). Wiadomości: samorząd terytorialny i organy administracji w Polsce, problemy społeczeństwa polskiego (I.2 / I.7).	43
32.	Tworzenie informacji.	Formułowanie wypowiedzi pisemnej zawierającej ocenę działania instytucji publicznych oraz wskazanie propozycji rozwiązań problemów społeczno-politycznych (III.1 / III.3 / III.4 / III.5). Korzystanie z informacji: dokonywanie selekcji faktów, korzystanie ze źródeł informacji o życiu społeczno-politycznym, rozpoznawanie problemów społeczności lokalnej, wskazanie przyczyn i skutków sytuacji społeczno-politycznej (II.1 / II.2 / II.5 / II.6). Wiadomości: procedury demokracji, organy samorządu terytorialnego w Polsce, społeczeństwo obywatelskie, kultura polityczna (I.5 / I.6 / I.7 / I.8).	27

Poziom rozszerzony

1. Opis arkusza

Arkusz egzaminacyjny z wiedzy o społeczeństwie na poziomie rozszerzonym składał się z 25 zadań, w tym z 8 zadań zamkniętych różnego rodzaju (wyboru wielokrotnego, prawda/fałsz, na dobieranie) oraz 17 zadań otwartych. Większość zadań (19) sprawdzała umiejętności w dwóch obszarach – wiadomości i rozumienia oraz korzystania z informacji, 5 zadań dotyczyło wyłącznie obszaru wiadomości i rozumienia, a zadanie 25. – tworzenia informacji. Arkusz był podzielony na trzy części: test (zadania 1–17), analizę materiałów źródłowych (zadania 18–24) oraz wypracowanie (zadanie 25). Zadania 1–5 sprawdzały umiejętności z zakresu bloku *Spoleczeństwo*, 6–8 i 19–24 – *Polityka*, 9–11 i 18 – *Prawo*, 13–17 – *Polska, Europa, Świat*. Jedno z wypracowań dotyczyło problematyki usytuowanej pomiędzy blokami *Polityka* oraz *Prawo*, a drugie – z bloku *Polityka*. Za rozwiązanie wszystkich zadań zdający mógł otrzymać maksymalnie 50 punktów, w tym 8 punktów za zadania zamknięte, 22 punkty za zadania otwarte (krótkiej odpowiedzi lub z luką) oraz 20 punktów za wypracowanie.

2. Dane dotyczące populacji zdających

Tabela 11. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym*

Liczba zdających		
Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym	ogółem	115
	z liceów ogólnokształcących	74
	z liceów profilowanych	0
	z techników	41
	z liceów uzupełniających	0
	z techników uzupełniających	0
	ze szkół na wsi	7
	ze szkół w miastach do 20 tys. mieszkańców	16
	ze szkół w miastach od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców	48
	ze szkół w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców	44
	ze szkół publicznych	110
	ze szkół niepublicznych	5
	kobiety	52
	mężczyźni	63
	bez dysleksji rozwojowej	111
	z dysleksją rozwojową	4

* Dane w tabeli dotyczą wszystkich przystępujących do egzaminu.

Do egzaminu przystąpili również absolwenci z lat ubiegłych, którzy dotychczas nie uzyskali świadectwa dojrzałości, oraz tacy, którzy uzyskali świadectwo dojrzałości we wcześniejszych latach, a w maju 2015 r. przystąpili ponownie do egzaminu maturalnego w celu podwyższenia wyniku egzaminacyjnego albo uzyskania wyniku z wiedzy o społeczeństwie jako nowego przedmiotu.

3. Przebieg egzaminu

Tabela 13. Informacje dotyczące przebiegu egzaminu

Termin egzaminu		8 maja	
Czas trwania egzaminu		180 minut	
Liczba szkół		69	
Liczba zespołów egzaminatorów*		1	
Liczba egzaminatorów*		22	
Liczba obserwatorów ³ (§ 143)**		0	
Liczba unieważnień ³	w przypadku:		
	§99 ust.1	stwierdzenia niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
		wniesienia lub korzystania przez zdającego w sali egzaminacyjnej z urządzenia telekomunikacyjnego	0
		zakłócenia przez ucznia prawidłowego przebiegu części egzaminu w sposób utrudniający pracę pozostałym zdającym	0
	§99 ust.2	stwierdzenia podczas sprawdzania pracy niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
§ 146 ust. 3	stwierdzenia naruszenia przepisów dotyczących przeprowadzenia egzaminu	0	
Liczba wglądów ³ (§ 107)**		9	

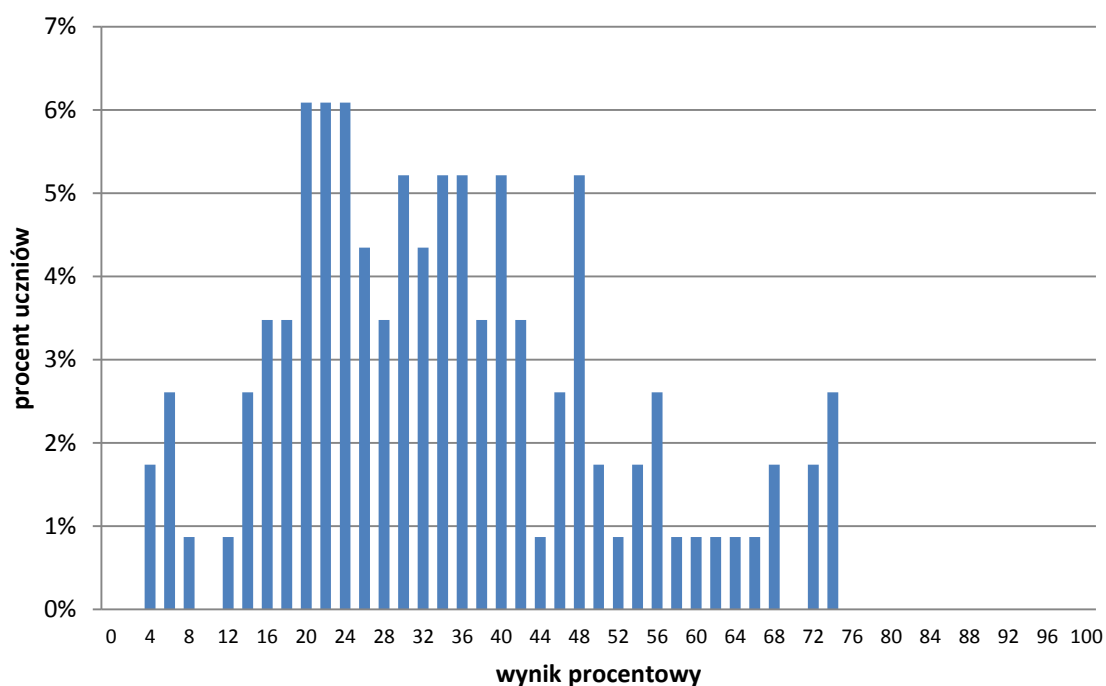
* Dane dotyczą obu poziomów egzaminu (podstawowego i rozszerzonego) łącznie.

** Dane dotyczą poziomu rozszerzonego „starej formuły” i „nowej formuły” łącznie.

³Na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. nr 83, poz. 562, ze zm.)

4. Podstawowe dane statystyczne

Wyniki zdających

Wykres 4. Rozkład wyników zdających

Tabela 14. Wyniki zdających – parametry statystyczne

Liczba zdających	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
115	4	74	32	20	34	17

Poziom wykonania zadań

Tabela 15. Poziom wykonania zadań

Nr zad.	Obszar standardów	Sprawdzana umiejętność	Poziom wykonania zadania (%)
1.	Wiadomości i rozumienie.	Formy i instytucje życia społecznego (I.P.1).	63
2.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu społecznym – opisy i fotografie (II.P.2). Wiadomości: formy i instytucje życia społecznego, ruchy społeczne, wartości społeczne (I.P.1 / I.R.1 / I.R.2).	72
3.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu społecznym – tekst popularnonaukowy (II.P.2). Wiadomości: formy i instytucje życia społecznego, procesy społeczne, wartości społeczne (I.P.1 / I.R.1 / I.R.2).	73
4.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu społecznym – mapa polityczna (II.P.2). Struktura etniczna społeczeństwa polskiego, kwestie etniczne (I.P.2 / I.P.3).	19
5.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu społeczno-politycznym – rysunek satyryczny, rozpoznawanie problemów kraju (II.P.2 / II.P.6). Wiadomości: konflikty wartości, zagrożenia dla demokracji, wartości demokracji (I.P.5 / I.R.2 / I.R.6).	69
6.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu społecznym – opisy (II.P.2). Wiadomości: doktryny polityczne (I.P.6).	14
7.	Korzystanie z informacji.	Czytanie ze zrozumieniem przepisów prawnych (II.P.6). Wiadomości: zasady demokracji, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (I.P.5 / I.P.7).	77
8.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu społecznym – mapa polityczna, lokalizacja ważnych postaci w przestrzeni (II.P.2/ II.P.4). Wiadomości: współczesne formy państw (I.R.4).	49
9.	Wiadomości i rozumienie.	Źródła prawa, zasady tworzenia prawa, ustój Rzeczypospolitej Polskiej (I.P.9 / I.P.7 / I.R.8).	38
10.	Wiadomości i rozumienie.	Władza sądownicza w Rzeczypospolitej Polskiej, trybunały (I.P.7 / I.P.10).	46
11.	Korzystanie z informacji.	Czytanie ze zrozumieniem przepisów prawnych (II.P.6). Wiadomości: elementy prawa cywilnego i karnego (I.R.10).	22
12.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu społecznym – tekst sprawozdawczy (II.P.2). Wiadomości: katalog praw człowieka, generacje praw człowieka (I.P.11 / I.R.9).	17
13.	Korzystanie z informacji.	Lokalizacja ważnych wydarzeń w czasie, dokonywanie porządkowania faktów (II.P.1/ II.P.4). Wiadomości: Polska w Europie, zjednoczona Europa (I.P.13 / I.R.11).	43
14.	Wiadomości i rozumienie.	Organizacje międzynarodowe (I.P.15).	35
15.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu społecznym – mapa polityczna i opisy, rozpoznawanie problemów państw Europy (II.P.2 / II.P.6). Wiadomości: konflikty i bariery rozwoju w Europie (I.P.16 / I.R.11).	14
16.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu społecznym – mapa polityczna, rozpoznawanie problemów świata (II.P.2 / II.P.6). Wiadomości: rozwój współczesnego świata, wyzwania współczesności (I.P.16 / I.R.12).	48
17.	Wiadomości i rozumienie.	Korzystanie z informacji o życiu politycznym – opisy i fotografie (II.P.2). Wiadomości: organizacje międzynarodowe (I.P.15).	43

18A.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu politycznym – tekst publicystyczny (II.P.2).	55
18B.		Wiadomości: źródła prawa, tworzenie prawa, formy uczestnictwa obywateli w życiu publicznym (I.P.8 / I.P.9 / I.R.8).	21
19A.	Korzystanie z informacji.	Czytanie ze zrozumieniem przepisów prawnych (II.P.6).	14
19B.		Wiadomości: organy samorządu terytorialnego, formy uczestnictwa obywateli w życiu publicznym (I.P.7 / I.P.8).	12
20.	Korzystanie z informacji.	Czytanie ze zrozumieniem przepisów prawnych (II.P.6). Wiadomości: formy uczestnictwa obywateli w życiu publicznym, tworzenie prawa (I.P.8 / I.R.8).	50
21.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu politycznym – dane z badań opinii publicznej w formie wykresu i tabeli (II.P.2). Wiadomości: formy uczestnictwa obywateli w życiu publicznym, kultura polityczna społeczeństwa polskiego, procedury demokracji (I.P.5 / I.P.6 / I.P.8).	17
22.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu politycznym – dane statystyczne, tekst wywiadu; krytyczna analiza materiałów źródłowych (II.P.2). Wiadomości: formy uczestnictwa obywateli w życiu publicznym, procedury demokracji, zagrożenia demokracji (I.P.5 / I.P.8 / I.R.6).	43
23.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu politycznym – dane statystyczne, lokalizacja ważnych wydarzeń w czasie (II.P.2 / II.P.4). Wiadomości: formy uczestnictwa obywateli w życiu publicznym, procedury demokracji (I.P.5 / I.P.8).	11
24.	Korzystanie z informacji.	Korzystanie z informacji o życiu politycznym – schemat (II.P.2). Wiadomości: współczesne formy państw, modele ustrojowe państw demokratycznych (I.R.4 / I.R.5).	16
25.1.	Tworzenie informacji.	Formułowanie wypowiedzi pisemnej zawierającej charakterystykę dylematów życia zbiorowego w Polsce (III.P.5 / III.R.1) – temat 1. Formułowanie wypowiedzi pisemnej zawierającej charakterystykę dylematów życia zbiorowego we współczesnym świecie (III.P.5 / III.R.1) – temat 2.	37
25.2.		Korzystanie z informacji (temat 1): dokonywanie selekcji faktów, rozpoznawanie problemów kraju, korzystanie ze źródeł informacji o życiu politycznym, krytyczna analiza materiałów źródłowych (II.P.1 / II.P.2 / II.P.6 / II.R.1). Korzystanie z informacji (temat 2): korzystanie ze źródeł informacji o życiu politycznym, dokonywanie selekcji faktów, wskazanie skutków różnych rozwiązań politycznych, krytyczna analiza materiałów źródłowych (II.P.1 / II.P.2 / II.P.5 / II.R.1).	10
25.3.		Wiadomości (temat 1): formy uczestnictwa obywateli w życiu publicznym, procedury demokracji, zagrożenia dla demokracji, ustrój Rzeczypospolitej Polskiej, zasady tworzenia prawa, prawa i wolności polityczne (I.P.5 / I.P. 7 / I.P.8 / I.P.11 / I. R.6 / I.R.7). Wiadomości (temat 2): formy uczestnictwa obywateli w życiu publicznym, procedury demokracji, formy współczesnych państw, ustroje państw demokratycznych (I.P.5 / I.P.8 / I.R.4/ I. R.5).	83